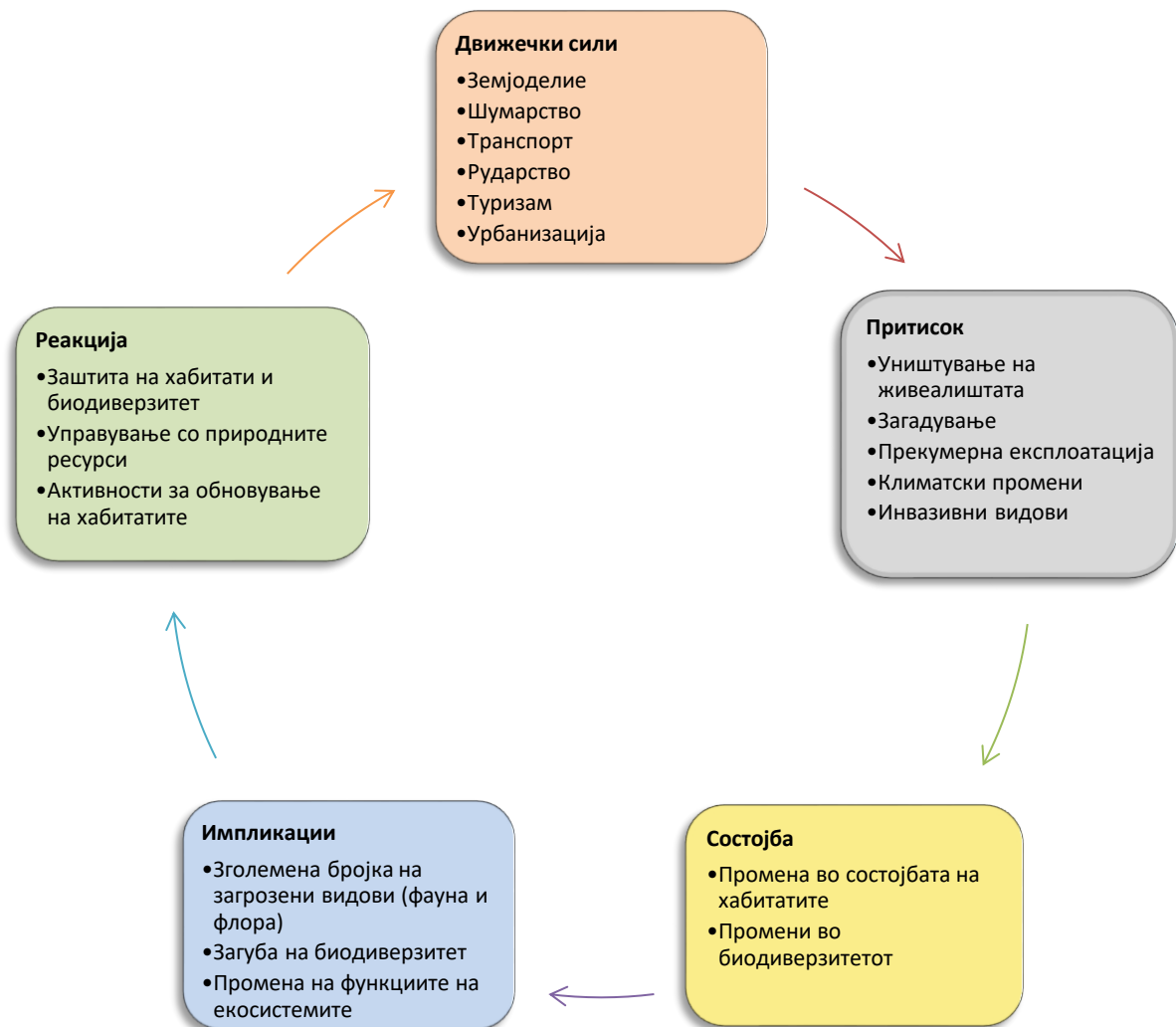

ΠΡΥΡΟΔΑ

VI ПРИРОДА

ДПСИР рамка

1. Што се случува?

Промените во природните екосистеми се перманентни. Процесите не се следат континуирано затоа во моментот преку проектни активности се изработува Програма за мониторинг на природата и биодиверзитетот со методологија за одделни типови екосистеми и типови живеалишта и за мониторинг на дивни видови растенија, габи, лишаи, животни и птици. Сепак при изготвување студии и елаборати за оценка на влијанијата од проекти врз животната средина (EIA), се изготвуваат и поглавја за оценка на тие влијанија врз природата и дел врз биодиверзитетот. Во тек е завршената фаза за донесување нов Закон за природа со јасно дефинирани цели, активности и мерки за зачувување на природните екосистеми и типовите живеалишта и дивни видови од национално, европско и меѓународно значење. Со реализираните програми и проекти за мониторинг на неколку дивни видови растенија, габи,

животни и птици од национално и европско значење кај водни, блатни, тревести, шумски и планински екоситеми забележани се промени кои негативно влијаат врз зачувување на живеалиштата и доведуваат до нивна фрагментација и намалување на ареалите и бројот на популациите кај дивите видови. Собирањето диви видови растенија, габи, лишаи и животни од природата за комерцијални цели, се врши со обучени собирачи и со издадени дозволи за собирање, од МЖСПП. Во тек е определување методологија за одредување квоти за собирање на диви видови за комерцијални цели.

2. Зошто се случува?

Промените во природните екоситеми се условени како од биотските така и од абиотските фактори. Дополнителни нарушувања кај природните екоситеми се регистрирани од антропогените влијанија. Главни сектори кои имаат негативни влијанија врз придосните екосистеми и посебно врз загрозување на опстанокот на дивите видови се: енергетскиот, шумарскиот, земјоделскиот, како и изградбата на инфраструктурни и други индустриски и урбани комплекси. Главните притисоци во последнава деценија се кај водните екосистеми, посебно сливовите на поголемите реки, но и загаѓање на води од помали водотеци во планински екосистеми за проидзодство на електрична енергија. Влијанија се регистрирани и кај тревестите екосистеми и заедници со депопулација и намалување на сточниот фонд кај руралните подрачја, и нивни промени со ширење на инвазивно растителни видови (сукцесија).

Поради неопходно управување со шумите, регистрирани се појави на ерозија на земјиштето, а со тоа и губење на вегетацијата. Исто така, шумските пожари имаат негативно влијание врз стабилноста на шумските екосистеми. Исто така и климатските промени се повеќе негативно се одразуваат врз стабилноста на природните екосистеми и врз структурата на видовите. Најизразени се промените кај блатните и водните екосистеми затоа што со нарушување на режимот на водите во нив се губат значајни вегетацијски заедници но и живеалишта и посебно ендемични и ретки диви видови растенија и животни.

3. Дали имаме национална цел?

Националните цели за заштита на природата и зачувување на биодиверзитетот се одредени со Законот за заштита на природата. Истите се посебно разработени со неколку стратешки документи и тоа: Национална Стратегија за природа со Акционен План (2017-2027), Национална Стратегија за биолошка разновидност со Акционен План (2018-2023), Национална Стратегија за одржлив развој, Стратегија за просторен развој на МК и други документи.

Во Национална Стратегија за биолошка разновидност се издвоени 19 национални цели за зачувување на биодиверзитетот кои се усогласени со глобалните цели за биодиверзитет на ООН (Аичи цели БД) и Европската Стратегија за зачувување на биодиверзитетот.

4. Дали националната цел е постигната?

Врз основа на направените експертски анализи вклучени во тимовите за изготвување на Национална Стратегија за природа, како и Национална Стратегија за биолошка разновидност, констатирано е дека националните цели на МК утврдени со Законот за заштита на природата и НСБРАП до 2020 година, со пресек до 2015 година, не се постигнати. Имено, анализата покажа дека сеуште не се зајакнати капацитетите на локално, подрачно и национално ниво, а и националната еколошка свест за заштита на природата и био-диверзитетот сеуште е на ниско ниво. Глобалната и регионалните економски кризи имаа и сеуште имаат големо влијание врз обезбедување финансиски ресурси за реализирање програми и проекти за заштита на природата и биодиверзитетот во регионот и во МК. Во тек е нов процес на глобално ниво за оформување нови цели за зачувување на био-диверзитетот за следната декада. Ќе се изготви и нова Европска стратегија за биодиверзитет (2021-2030). Следствено на тоа ќе се усогласат и

националните цели на РМ за природа и биодиверзитет во Законот за природа и во националните стратегии.

5. Клучни пораки за темата

Во периодот од 1995 до 2004 година природата и биодиверзитетот беа регулирани заедно со животната средина во Законот за заштита на животната средина и природата. Во 2004 година беше донесен посебен закон за заштита на природата. Во периодот од 2004 до 2018 година Законот за природа беше често менуван и дополнуван. Исто така се донесоа сетови со подзаконски акти за одржливо користење на природни ресурсии, вклучително и за собирање на диви видови растенија, габи и животни од природата и промет со засегнати и заштитени диви видови. Донесени се и правилници како што се: Правилник за содржината на студиите за валоризирање на природните вредности кај значајни локалитети и подрачја, за нивно прогласување во соодветна категорија на заштитено подрачје, како и Правилник за содржината на планот за управување со заштитени подрачја. Во делот на зголемување на процентот со заштитени подрачја во МК, процесот е тековен. Околу 9% од територијата на МК е со заштитени подрачја. Во 2011 година МЖСПП донесе Национални листи и тоа: Листа 1 со строго-заштитени **диви видови** и Листа 2 со заштитени диви видови. **Листите** се ажурирани во соработка со научни експерти но не се објавени.

6. Кои активности се/треба да се превземат?

Во периодот 2016-2017 година беше реализиран ЕУ ИПА проект за првично идентификување на НАТУРА 2000 мрежа во нашата земја. Целата територија на државата беше анализирана од страна на меѓународни и домашни експерти и изготвена е мапа со потенцијални подрачја за НАТУРА 2000. За 9 подрачја изготвен е предлог стандарден формулар со податоци (SDF), согласно ЕУ Директивата за хабитати и Директивата за диви птици. Изготвена е работна верзија на нов Закон за природа. Во моментот се работи на нови 3 НАТУРА 2000 подрачја во Брегалнички слив.

Исто така беше спроведена обука за тренери и за издани тренери-обучувачи за спроведување на процесот за НАТУРА 2000 мрежата. Обуката успешно ја завршија 20 тренери, преставници од државни органи, институции, управувачи со заштитени подрачја, општините и од невладиниот сектор.

Постигнат е значителен напредок во валоризацијата на природното наследство, при што се изработија студии за валоризација на природните вредности на Шар Планина, Осоговски Планини, Преспанско Езеро, Водно и НП Пелистер. Во тек е изработка на Студија за Ченгино Кале на Малешевските Планини и дополнување на студијата за Студенчишко Блато.

Првата Национална Црвена листа за херпетофауна (водоземци и влекачи) согласно критериуми, насоки и процедури на Светската унија за заштита на природата (ИУЦН). Дополнително, извршена е проценка на 14 видови васкуларни растенија, кои имаат меѓународно и национално значење и изготвена е Приоритетна листа на таксони на флората на национално ниво како основа за понатамошна селекција и утврдување на конечна листа со приоритетни таксони за Црвената листа на флората на државата. Изработена е Веб страница на МЖСПП на Националната Црвена листа, со податоци од извршените проценки и конзерваторски статус за сите 46 водоземци и влекачи на национално ниво и за 14-те васкуларни растенија. <http://redlist.moepp.gov.mk/pocetna/>

Во декември 2019 година заврши ЕУ ТВИНИНГ проект за зајакнување на капацитети за управување со идни НАТУРА 2000 подрачја. Проектот се спроведува со тим од меѓународни експерти од Финска и Литванија и домашни експерти за заштита на природата и биодиверзитетот. Издвоени се две пилот подрачја: НП Пелистер, Пелагониски регион и СП Преспанско Езеро и ПП Езерани, Преспански регион. Со проектот ќе се изготват: студии за

валоризирање на природните вредности, планови за управување, 4 подзаконски акти и Работен план за вклученост на заинтересирани страни. Исто така ќе се изготват формуларите (SDF) за двете пилот-подрачја, согласно ЕУ легислативата. Во јануари 2019 година донесена е Програма за заштита на природата (за првпат од донесување на Законот за заштита на природата).

Во до крајот на 2020 година се очекува да се донесе новиот Закон за природа и сетот со подзаконски акти. Исто така ќе се донесе Програма за мониторинг на природата и биодиверзитетот и методологија за вршење на мониторингот. Во рамки на тековните проекти ќе се донесе методологија за определување квоти за собирање на диви видови растенија, габи и животни од природата. Ќе продолжи процесот за валоризирање на вредностите кај значајни локалитети од значење за заштита на европско ниво, како дел од НАТУРА 2000 мрежата.

Доставено е Досие за номинација на локалитетот Длабока Река во НП Маврово на Прелиминарната листа на УНЕСКО за старите букови шуми до Светскиот центар на УНЕСКО во Париз.

Во соработка со невладиниот сектор изготвена е предлог апликација за номинација на Охридско Езеро и Студенчишко Блато на Листата на Рамсарската Конвенција. Во тек е нејзино институционално усогласување.

Во рамки на УНЕП Проектот „Поддршка за изработка на 6-от национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност (CBD)“, МЖСПП отпочна активности со засегнатите страни со цел изработка на наведениот извештај.

За сето тоа да се реализира неопходно е формирање стручна Агенција/или Завод за заштита на природата, негово кадровско екипирање, како и спроведување обуки за имплементација на националната и ЕУ легислативата за природа и зачувување на биодиверзитетот. Исто така потребно значајно зголемување на финансиските ресурси за реализирање на програмите, стратегиите и проектите за заштита на природа и биодиверзитет.

Код на индикатор	Име на индикатор	Цел	Кога треба целта да се оствари	Тренд	Каде сме кон остварување на целта
МК НИ 080	Вкупна површина на идентификувани подрачја на национално ниво за идната мрежа НАТУРА 2000	Целта на следењето на овој индикатор е да се прикаже напредокот во процесот на хармонизација на националното законодавство и европското законодавство во областа на заштита на природа преку имплементација на одредбите од двете директиви и идентификација на подрачја кои ќе бидат дел од европската мрежа НАТУРА 2000.	/	↗ Позитивен растечки тренд	☑ Кон целта
МК НИ 041	Карактеристики на рибниот фонд	Вкупното рибно производство да порасне на 2.300 тони. Притоа, главната маса на порастот ќе ја чинат пастрмските риби (1.435 тони или 62% од вкупниот улов) и тоа претежно од рибниците	2020	↗ Позитивен растечки тренд	☑ Кон целта

Позитивен развој

↗ Позитивен растечки тренд

↘ Позитивен опаѓачки тренд

☑ Кон целта

Неутрален развој

→ Постојан тренд

↕ Променлив тренд

□ Мешан прогрес

Негативен развој

↘ Негативен растечки тренд

↙ Негативен опаѓачки тренд

☒ Далеку од целта

Дефиниција

Индикаторот покажува колку видови присутни во Република Северна Македонија, се оценети како национално засегнати и/или заштитени со меѓународни и европските инструменти, како што се: Рио-Конвенцијата за биодиверзитет, Бонската Конвенција за диви миграторни животни, Хашкиот Договор за заштита на миграторни водни птици, Лондонскиот Договор за заштита на лилјаците, ЕУ директивите за хабитати и за диви птици и Бернската конвенција за заштита на европскиот див свет и природните живеалишта.

Индикаторот во моментот ја претставува состојбата со број на засегнати диви видови на национално ниво согласно изготвената национална црвена листа, во кои спаѓаат видовите идентификувани како критично загрозувани, загрозувани или ранливи и видовите кои се заштитени согласно меѓународните документи и националното законодавство:

- Број на засегнати диви видови растенија (флора)
- Број на засегнати видови на влекачи (фауна)
- Број засегнати видови на водоземци (фауна)
- Број на заштитени диви видови на флора и фауна согласно меѓународните договори и националното законодавство

Единици

- Број на видови, %

Клучно прашање за политиката

За колку видови е извршена проценка на ризикот од исчезнување согласно критериумите на IUCN и се прогласени за засегнати и колку видови од светско/европско значење се заштитени со национални инструменти?

Клучна порака

Богатството и хетерогеноста на екосистемите, типовите природни живеалишта и дивите видови, како и генетските ресурси, се основни обележја на биолошката разновидност во Република Северна Македонија. Според расположливите сознанија, тоа богатство во 2019 година, вклучува импозантна бројка од 22.292 видови од кои 983 се ендемични видови.

Во 2018 година Владата на Република Македонија ги донесе Националната Стратегија за биодиверзитет со Акционен План (2018-2023) и Националната Стратегија за природа со Акционен План (2017-2027).

Во текот на 2019 година беше изготвена првата национална црвена листа на Република Северна Македонија и се спроведоа процени на ризикот од исчезнување за 60 диви видови и тоа: 14 вида водоземци, 32 вида влекачи и 14 вида растенија. Истите беа спроведени во согласност со насоките

и критериумите на IUCN за изработка на Црвени листи.

Во Република Северна Македонија постои правна рамка за изработка/развивање на национална црвена листа. Тоа е регулирано со член 34 и член 35 од Законот за заштита на природата.

Оценка

Националната Црвена Листа се заснова на принципи и методологии на глобалната Црвена Листа на загрозени видови на Меѓународната унија за заштита на природата (IUCN Red List of Threatened Species™) или кратко: Црвена листа на IUCN (International Union for Conservation of Nature).

Црвената листа на IUCN ги наведува видовите според нивниот проценет ризик од исчезнување. Во национални или регионални црвени листи, на видовите им се доделува една од единаесетте категории на закани (види Табела 1). Овие категории укажуваат на статусот на зачувување на видовите, при што видовите идентификувани како критично загрозени, загрозени или ранливи се сметаат за засегнати видови, т.е. нивното изумирање е неминовно.

КАТЕГОРИЈА	КЛАСИФИКАЦИЈА
ИСЧЕЗНАТ ВИД (EX)	Видот се смета за исчезнат, ако и покрај интензивни истражувања, не се најдени живи примероци или други живи форми на истиот.
ВИД ИСЧЕЗНАТ ВО ПРИРОДАТА (EW)	Видот се смета за исчезнат во природата ако, и покрај интензивни истражувања, познато е дека опстојува само како култивиран, одгледан во заробеништво или натурализирана популација (или популации) надвор од познатиот ареал на распространување на видот.
РЕГИОНАЛНО ИСТРЕБЕН ВИД (RE)	Видот е регионално истребен, кога е истребен од даден регион, но се јавува во други делови на светот.
КРИТИЧНО ЗАГРОЗЕН ВИД (CR)	Видот е критично загрозен, кога меѓународно прифатените критериуми за класификација укажуваат дека се соочува со екстремно висок ризик на исчезнување во природата, врз основа на исполнување на било кој критериум од А до Д за категорија Критично Загрозен.
ЗАГРОЗЕН ВИД (C)	Видот е загрозен, кога ги исполнува меѓународно прифатените критериуми за класификација во оваа категорија и врз основа на кои се смета дека се соочува со многу висок ризик од исчезнување во природата, врз основа на исполнување на било кој критериум од А до Д за категорија Загрозен.
РАНЛИВ ВИД (VU)	Таксонот/видот се смета дека е ранлив/чувствителен кога ги исполнува меѓународно прифатените критериуми за класификација во оваа категорија и се соочува со висок ризик од исчезнување во природата, врз основа на исполнување на било кој критериум од А до Д за категорија Ранлив/чувствителен
БЛИЗУ ЗАСЕГНАТ ВИД (LC)	Видот е близу засегнат, кога не ги исполнува критериумите за критично загрозен, загрозен и ранлив/чувствителен вид, но е близу до исполнување на истите или веројатно ќе ги исполни во блиска иднина.
НАЈМАЛКУ ЗАСЕГНАТ ВИД (LC)	Видот е најмалку засегнат кога не ги исполнува критериумите за критично загрозен, загрозен и ранлив/чувствителен вид или близу засегнат вид. Во оваа категорија се вбројуваат широко распространетите и бројните видови.
БЕЗ ДОВОЛНО ПОДАТОЦИ (DD)	Видот е Без доволно податоци, кога не постојат доволно податоци за да се направи директна или индиректна процена на ризикот од исчезнување, врз основа на неговата дистрибуција и/или статусот на популацијата.
НЕОЦЕНЕТ (NE)	Видот влегува во оваа класификација, ако се уште не е проценет врз основа на критериумите.
НЕПРОЦЕНЛИВО (NA)	Видот може да се идентификува во оваа категорија во низа случаи: широко распространет вид кој се јавува во мал број во регионот, вид само во заробеништво, инвазивни видови или заскитан.

За да се процени статусот на зачувување на видовите, Црвената листа на IUCN користи сет од пет критериуми (А-Д) поврзани со големината на популацијата, географскиот опсег/ареал и стапките на опаѓање кои се применуваат во целиот таксономски ареал на видовите.

Загрозени и ранливи видови

Водоземци и влекачи:

Согласно податоците од изготвените црвени листи во Република Северна Македонија статусот со водоземци и влекачи е следен:

Статус на закана: Од проценките спроведени на национално ниво за водоземци и влекачи 42,8% од сите водоземци и 40,6% од сите влекачи во Република Северна Македонија се сметаат за загрозени.

Водоземци:

Загрозени (EN): *Ichthyosaura alpestris*, *Triturus karelinii* и *Rana temporaria*.

Ранливи (VU): *Lissotriton vulgaris*, *Triturus macedonicus* и *Pelobates syriacus*.

Влекачи:

Загрозени (EN): *Algyroides nigropunctatus*, *Lacerta agilis*, *Eryx jaculus*, *Hierophis gemonensis*, *Vipera berus* и *Vipera ursinii*.

Ранливи (VU): *Emys orbicularis*, *Mauremys rivulata*, *Testudo graeca*, *Testudo hermanni*, *Pseudopus apodus* и *Telescopus fallax*.

Речиси една четвртина од сите видови на водоземци и влекачи се близу загрозени. 35,7% од сите водоземци и 31,2% од сите влекачи се најмалку загрозени, додека само за еден вид од влекачите се смета дека нема податоци.

Растенија (флора):

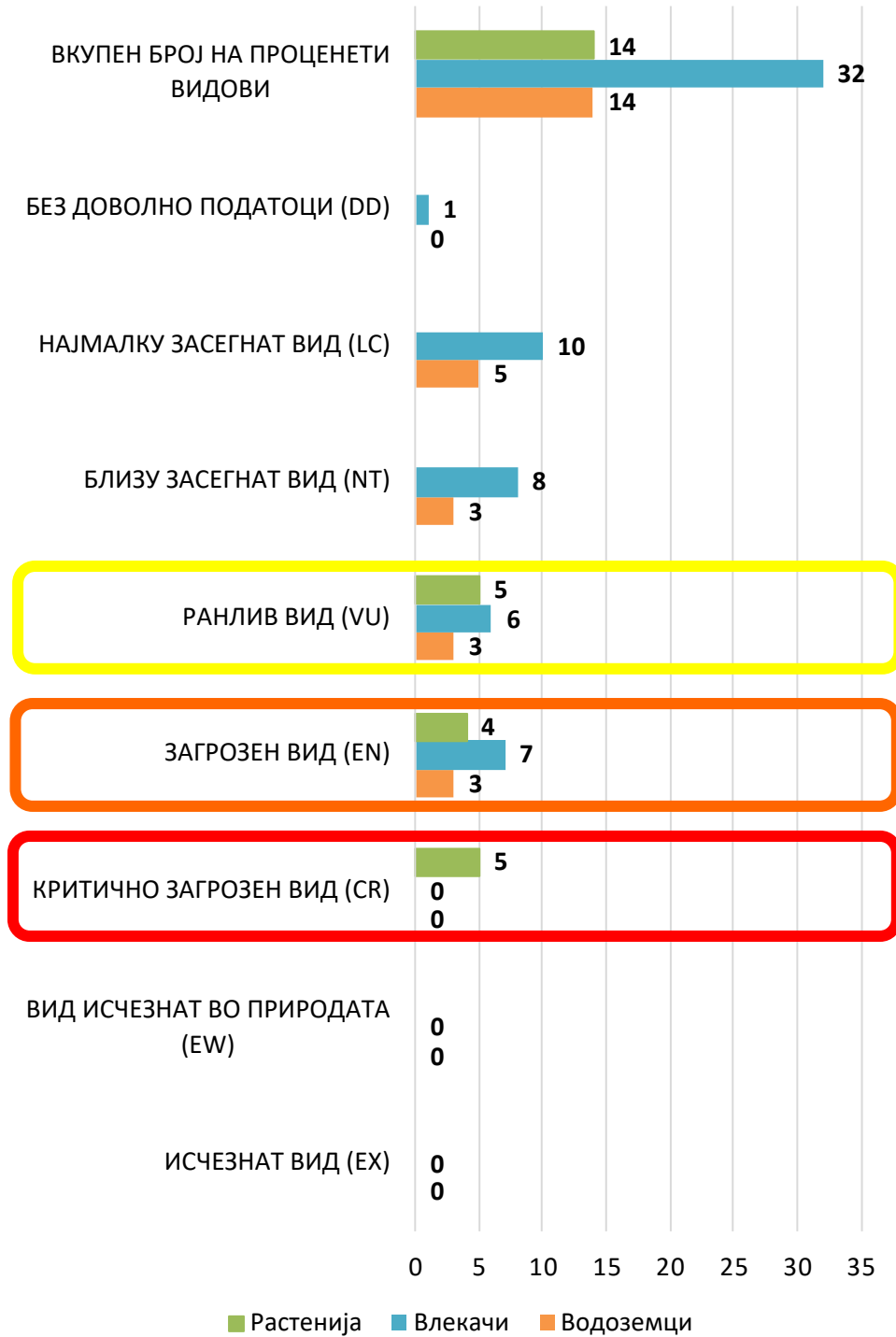
Флората на Република Северна Македонија е мошне богата и разновидна и претставена е со 8.743 вида од кои: 3.674 васкуларни растенија, 2.169 алги, и 2.900 вида други растенија (мовови, лишаи и габи). Рецентната флора на вишите растенија претставува мозаик од најразлични флорни елементи: терциерни реликти, медитерански, грчко-малоазиски, илирски, кавкаски, средноевропски, скардо-пиндски, евроазиски, аркто-алпски, космополити, од кои 120 се ендемични видови (балкански, јужнобалкански, македонски, локални). Најголем број ендемични растителни видови (114) се регистрирани кај скриеносемените растенија.

Во рамки на Црвената Листа на растенија статусот на закана беше изработен за 14 видови растенија, од кои:

- 5 растителни видови се оценети како **критички загрозени** (видови со многу ограничена дистрибуција на територијата на Република Северна Македонија).
- 4 растителни видови се оценети како **загрозени**,
- 5 растителни видови се проценети како **ранливи**.

Во Светска Црвена Листа (IUCN) вклучени се 72 растителни видови кои се регистрирани во Македонија, од нив 19 се ендемични видови.

Слика 1. Број на водоземци, влекачи и растенија во Република Северна Македонија согласно категориите на Црвената листа

Заштитени видови:

На национално ниво донесени се две листи со строго-заштитени и заштитени диви видови (2011).

Во Листа 1- Строго заштитени диви видови, вклучени се: 9 вида самоникни габи, 51 растителен вид, 36 видови безрбетни животни и 134 видови рбетни животни.

Во Листа 2- Заштитени диви видови, вклучени се: 63 вида самоникни габи, 12 вида лишаи, 151 растителен вид, 507 видови безрбетни животни и 92 вида рбетни животни.

Во Европската Црвена листа на рбетни животни од македонија вклучени се 113 видови животни и тоа: 30 видови слатководни риби, 1 вид влечуга, 66 видови птици и 16 видови цицачи.

Од вкупно 27 ендемични видови риби од Македонија, 17 вида риби се вклучени во хатегоријата Глобално загроени диви видови.

Вкупниот број на идентификувани Емералд видови (во согласност со Резолуција бр.6 од Бернската конвенција) во списокот од Македонија се вклучени 165 диви видови.

Лишаите се претставени со 450 вида. Од проучените видови лишаи во РМ, нема вклучено лишаи во прилозите II и IV на ЕУ Директивата за хабитати. На национално ниво со статус на заштитеност се издвоени 12 видови, а загроени се 7 видови.

Габите претставуваат многу хетерогена група на организми, така што досегашните истражувања, главно, се насочени кон типовите Ascomycota и Basidiomycota, додека останатите се слабо проучени. Вкупниот број на проучени-регистирани самоникни габи во РМ изнесува 2000 видови.

Од проучените видови самоникни габи, нема вклучено габи во прилозите II и IV на ЕУ Директивата за хабитати. Во прелиминарната Национална црвена листа вклучени се 67 видови кои припаѓаат на типот Basidiomycota. Со статус на заштитени се 72 вида, а со статус на загроени се 51 вид.

Животни (фауна)

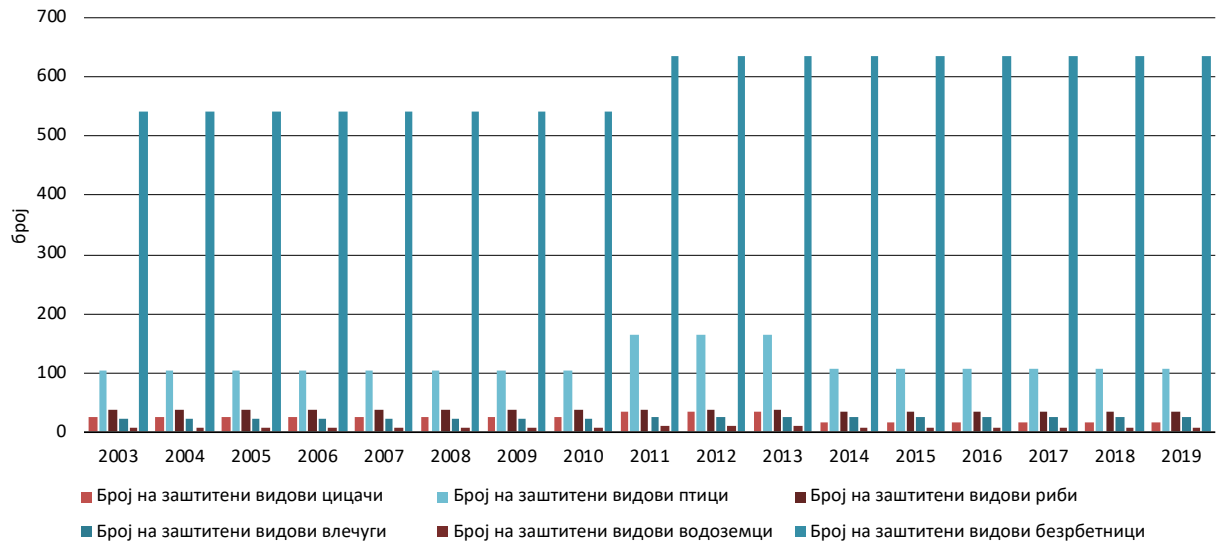
Фаунистичкиот диверзитет се одликува со висок степен на таксономска разновидност, кој е претставен со **13.320 видови** и 229 подвидови или вкупно **13.549** таксони.

Безрбетните диви животни (Invertebrata) се претставени со 13.000 видови од кои 543 се ендемични видови. Со статус на заштитени се 43 вида, а загроени се 28 вида животни.

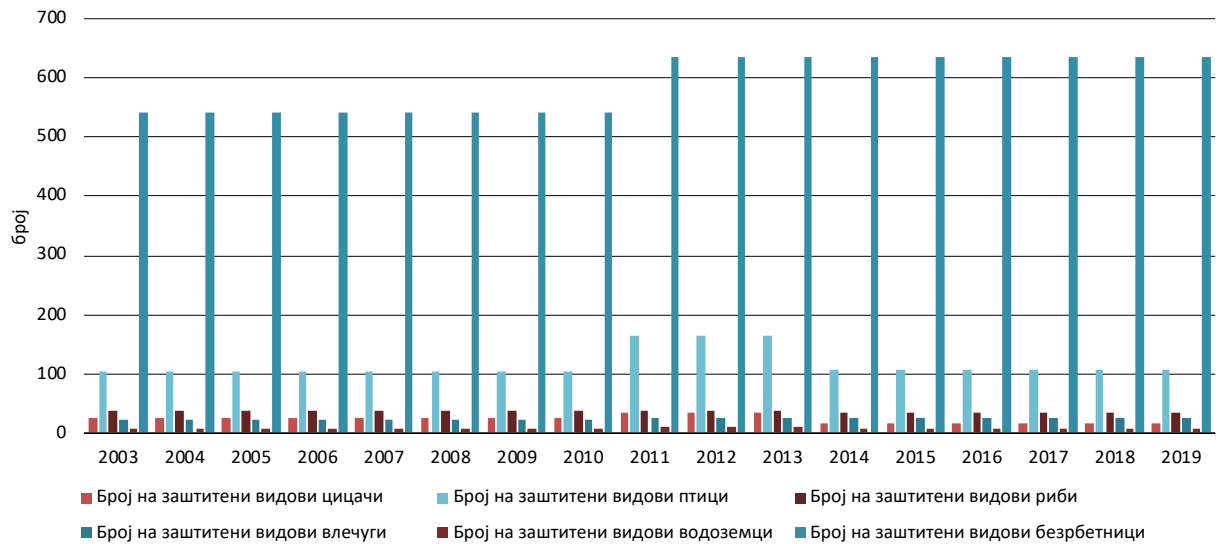
Рбетните диви животни (Vertebrata) се претставени со 552 видови од кои: 34 вида се ендемити. Класата на риби опфаќа 85 видови од кои 27 вида се ендемити (34.5%). Класата на водоземци вклучува 14 вида од кои 4 ендемични видови. Класата на влечуги опфаќа 32 вида, нема ендемити, како и кај птиците каде се вклучени 335 вида, но не се регистрирани ендемити. Кај класата на цицачи регистрирани вклучени се 89 вида и регистрирани се 3 ендемични видови. Исто така по однос на степенот на загроеност на популациите кај рбетните животни кај класата на рибите издвоени се 15 видови кои се вклучени во категоријата на глобално загроени видови.

Посебно е значајно што кај фауната на рбетните животни 113 видови животни се вклучени во Европската Црвена листа, од кои: 30 вида слатководни риби, 1 вид влечуга, 16 вида птици и 16 вида цицачи.

Слика 2. Број на заштитени видови животни

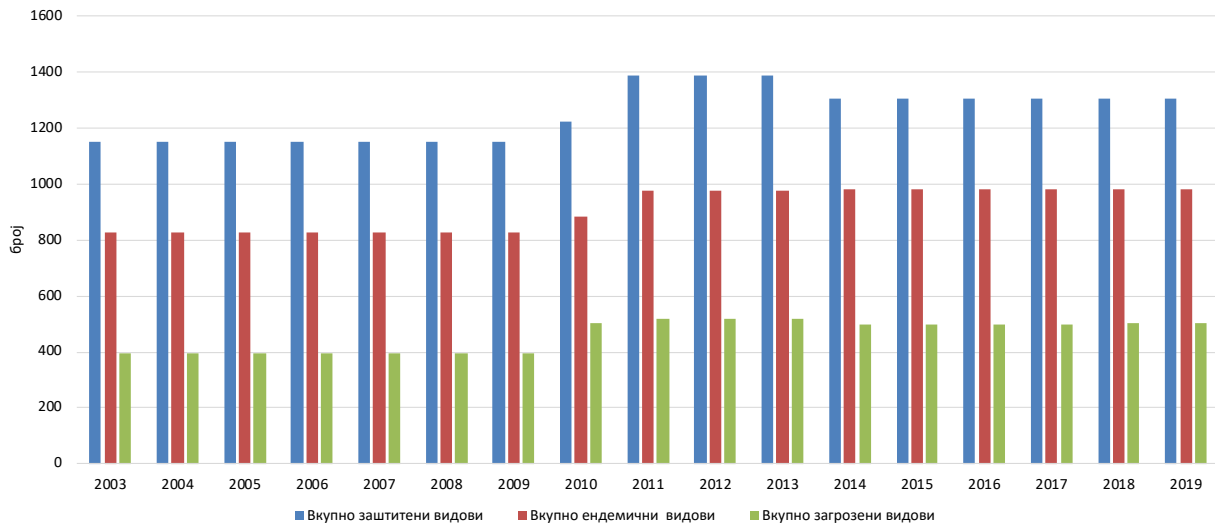

Слика 3. Број на заштитени видови алги, растенија, лишаи и габи

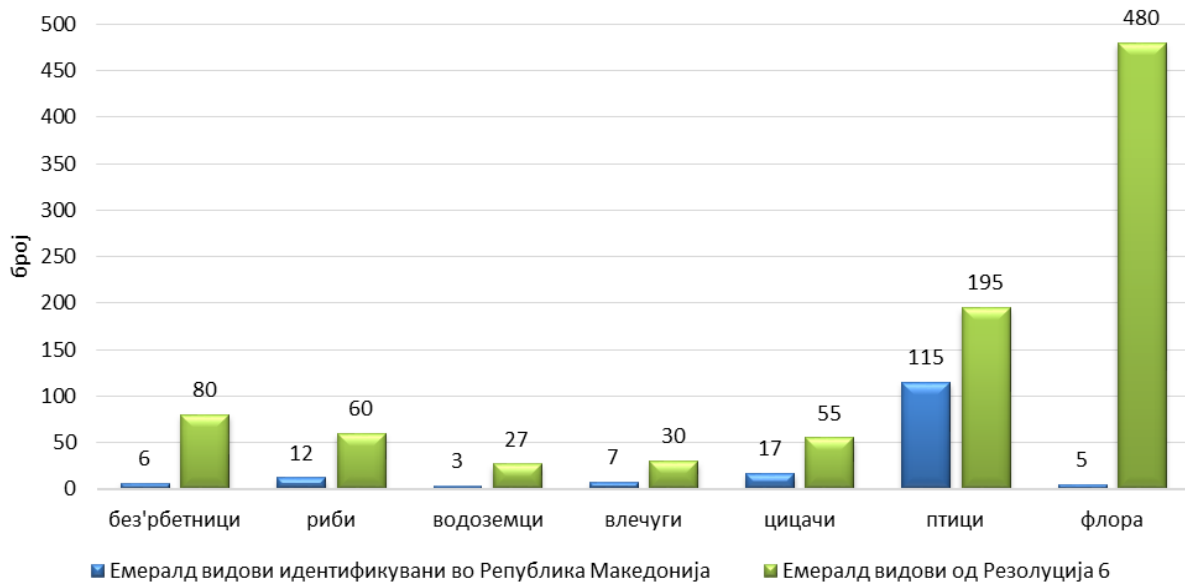

Во видовиот диверзитет посебно значење имаат идентификуваните Емералд-видови. Имено, идентификувани се вкупно 165 видови од кои: 6 видови без’рбетни животни, 154 видови рбетни животни (12 вида риби, 3 вида водоземци, 7 вида влечуги, 115 вида птици и 17 вида цицачи) и 5 видови растенија.

Слика 4. Број на загрозени, заштитени и ендемични видови

Слика 5. Број на Емералд видови во Европа и во Република Македонија

Забелешка: Секретаријатот на Бернската Конвенција при Советот на Европа и Директоратот за животна средина (DGE) на Европската Комисија (ЕС/EU), во соработка со меѓународни експерти, ги хармонизираа листите со диви видови вклучени во резолуција бр.6 (Емералд видови), ЕУ Директивата за диви птици и ЕУ Директивата за диви животни и хабитати (Натура 2000 видови). Со тоа презентираниите диви видови се стекнуваат со статус на заштитени диви видови од европско значење за заштита.

Опфат на податоци: [excel](#)

Извор на податоци: Стратегија за биолошка разновидност со Акционен план (2018-2027), Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027), Национална црвена листа, Извештај за воспоставување Национална Емералд мрежа во Република Македонија (2009), Анализа и валоризација на видов диверзитет во Република Македонија (2010), Петти Национален извештај на РМ кон Рио-Конвенција за биолошка разновидност (2016), Финален Извештај за креирање на еколошка мрежа НАТУРА 2000 (2018), Национална референтна листа (2019).

Методологија:

- Методологија за пресметка на индикаторот

Определување на статусот на заштитеност и закана на дивите видови согласно нивната популациска распространетост и бројност, како и процена на факторите кои ги условуваат заканите врз дивите видови и нивните живеалишта, со користење научни методи и модели усвоени/прифатени од национални институции, регионални и меѓународни агенции и организации, како и методологијата за воспоставување Национална Емералд мрежа (Бернска Конвенција) и креирање НАТУРА 2000 еколошка мрежа (ЕУ Директива за диви животни и живлишта и ЕУ Директива за диви птици). Процесот се базира на прибирање податоци од спроведени активности за процена на бројната застапеност и дистрибуција на популациите на дивите видови, нивна обработка и определување на статусот на загрозеност на видовите.

Индикаторот треба да се следи во период од две години.

Единици во кои се изразува се: Број на диви видови, број на популации на видот и %.

Цели

Проценка на статусот на загрозеност и ризикот од исчезнување на претставници од сите таксономски групи во РСМ, кои се со светско, европско и национално значење и дефинирање мерки за нивна заштита и зачувување.

Обврска за известување

- Секретаријат на UNEP/CBD
- Секретаријат на UNEP/CMS, AEW, EUROBATS
- Секретаријат BC/CE
- Годишен извештај од обработени податоци за животна средина

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Земјоделство
Код на индикаторот	МК НИ 007	Временска покриеност	1990 - 2019
Име на индикаторот	Загрозени и заштитени видови	Извор на податоци	Студија за состојбата со биолошката разновидност во Република Македонија (2003), Стратегија и акционен план за заштита на биолошка разновидност во Република Македонија (2004), Извештај за воспоставување Национална Емералд мрежа во Република Македонија (2009), Анализа и валоризација на видов диверзитет во Република Македонија (2010), Петти Национален извештај на РМ кон Рио-Конвенција за биолошка разновидност (2016) Финален Извештај за креирање на еколошка мрежа НАТУРА 2000 во МК, дел за дистрибуција на популации и статус на загрозеност на клучни видови флора и фауна (МЖСПП, 2017).
Класификација по ДПСИР	С	Датум на последна верзија	19.08.2020
Тип	А	Подготвено/ажурирано од:	Влатко Трпески Александар Настов Даниела Камчева Александар Јаневски
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	v.trpeski@moepp.gov.mk a.nastov@moepp.gov.mk d.kamceva@moepp.gov.mk a.janevski@moepp.gov.mk

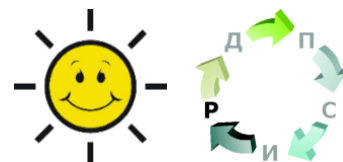
Поврзаност со други индикатори

МК НИ 007 Загрозени и заштитени видови

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	IND-140/CSI 050, SEBI 001- Abundance and distribution of selected species
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	D5 Trends in the number and distribution of selected species
Каталог на индикатори за животна средина	130 - Abundance and distribution of selected species
SDG - Цели за одржлив развој	15 - 15.5.1 Red List Index
GGI - Индикатори за зелен раст	не
Кружна економија	не

МК – НИ 008

ЗАШТИТЕНИ ПОДРАЧЈА

Дефиниција

Индикаторот ја прикажува вкупната (кумулативна) површина на заштитените подрачја, прогласени според националната легислатива за заштита на природата во текот на времето.

Овој индикатор ги покажува трендовите во:

- Број на заштитени подрачја,
- Вкупна површина на заштитени подрачја,
- Површина на заштитени подрачја по категорија на заштита,
- Процентуална застапеност на поединечните категории на заштитени подрачја од вкупната територија на државата.

За идентификуваните подрачја како идни НАТУРА 2000 подрачја во земјата согласно ЕУ Директивите за живеалишта и птици е воведен нов индикатор за вкупна површина на идентификувани подрачја на национално ниво за идната НАТУРА 2000 мрежа.

Единици

- Број на подрачја, ha, km² и %.

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков е прогресот на бројот и вкупната површина на заштитени подрачја, прогласени според националното законодавство?

Клучна порака

На национално ниво се очекува тренд на зголемување на бројот и вкупната површина на заштитените подрачја.

Зголемувањето на бројот и површината на заштитените подрачја на национално ниво е значајно за зачувување на природата/биолошката разновидност. Со тоа ќе се подобри националната политика за зачувување на природата преку спроведување на мерки и активности за заштита, зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност.

Активностите за прогласување на заштитените подрачја се содржани во националните стратешки документи од областа на заштитата на природата како што се Стратегијата за заштита на природата со Акционен План (2017-2027) и Стратегијата за биолошка разновидност со Акциски План за период (2008-2023).

Во системот на заштитени подрачја моментално вклучени се 86 подрачја, кои зафаќаат површина од 230 083 ha или околу 8,9% од територијата на Република Северна Македонија.

Оценка

Согласно член 65 од Законот за заштита на природата, заштитените подрачја се воспоставуваат со цел заштита на биолошката разновидност во рамките на природните живеалишта, процесите што се случуваат во природата, како и абиотички карактеристики и пределна разновидност.

Со прогласување на заштитеното подрачје, се стекнува со статус на природно наследство.

Со донесувањето на Законот за заштита на природата во 2004 година, донесена е нова категоризација на заштитените подрачја во согласност со критериумите на Светската унија за

зачувување на природата (IUCN) со што се овозможува вклучување на националните заштитени подрачја во светската мрежа на заштитени области подрачја.

Во согласност со член 66 од Законот за заштита на природата, прифатени се шест категории на заштитени подрачја, во согласност со категоризацијата на Меѓународната унија за зачувување на природата (IUCN):

1. Категорија I - (Ia) Строг природен резерват
(Ib) Подрачје на дивината
2. Категорија II - Национален парк (НП)
3. Категорија III - Споменик на природата (СП),
4. Категорија IV - Парк на природата (ПП),
5. Категорија V - Заштитен предел (ЗП) и
6. Категорија VI – Повеќенаменско подрачје (ПА)

Заради утврдување на реалната состојба и обезбедување стручна основа за подготовка на актот за прогласување заштитени подрачја, се подготвува Студија за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје. Подготовката на студијата е утврдена со закон и е основа за отпочнување на постапка за прогласување на едно заштитено подрачје. Содржината и поглавјата од студијата се пропишани во согласност со подзаконски акт- Правилник за содржината на студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје.

Националните цели, мерки и активности за заштитените подрачја се вклучени во Стратегијата за биолошка разновидност со Акциски план за период (2018-2023) и Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027).

Согласно Законот за заштита на природата Министерството за животна средина и просторно планирање е надлежен државен орган за водење и креирање на политиката на заштита на природата, заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство, како и за управување со биолошката и пределската разновидност и природното наследство, чиј составен дел се заштитените подрачја.

Министерството за животна средина и просторно планирање врши надзорот врз управувањето и заштитата на заштитените подрачја.

Заштитени подрачја со меѓународно признат статус

- Споменик на природата „Охридско Езеро“ - Светско природно наследство (УНЕСКО) (1979);
- Споменик на природата „Преспанско Езеро“ - Рамсарско место (1995);
- Споменик на природата „Дојранско Езеро“ - Рамсарско место (2008)
- Споменик на природата „Маркови Кули“ – Светско природно наследство (Прелиминарна листа на УНЕСКО); и
- Споменик на природата „Слатински Извор“ - Светско природно наследство (Прелиминарна листа на УНЕСКО)

Природни реткости

Законот за заштита на природата во член 90-а дава правен основ за заштита на одделни делови на природата како природни реткости. Како природни реткости можат да бидат прогласени одредени ретки, загрозувани и ендемични, растителни и животински видови, нивни делови и заедници, релјефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти. Релјефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти, можат да бидат прогласени за природна реткост доколку нивната површина е помала од 100 хектари. Природните реткости се прогласуваат од страна на Министерот за животна средина и просторно планирање и тоа претставува добар модел на локално ниво за заштита на одделни стари стебла со изразити хабитуелни карактеристики, состоини од ендемични и ретки

дрвенести видови, како и релјефни форми, геолошки профили, палеонтолошки и спелеолошки објекти.

Согласно Законот за заштита на природата досега се прогласени следните делови на природата за природни реткости:

- Пештера Дона Дука
- Платан Мородвис (*Platanus orientalis* L.)
- Платан-Чинар Охрид (*Platanus orientalis* L.)
- Црна дудинка-Лесново (*Morus nigra* L.)
- Даб- Бели (*Quercus pubescens* Willd.)
- Карактеристичен геолошки профил-Звегор
- Киселичка Пештера)
- Палеонтолошки локалитет „Стамер“

Почнувајќи од 1948 година, кога беше прогласен првиот Национален парк - Пелистер во Република Македонија, бројот и вкупната површина на различни категории на заштитени подрачја, на национално ниво, бележат постојан раст.

Во системот на заштитени подрачја моментално вклучени се 86 подрачја, кои зафаќаат површина од 230083 ha или околу 8,9 % од територија на Република Северна Македонија.

Табела 1. Број и површина на заштитени подрачја по категории на заштита

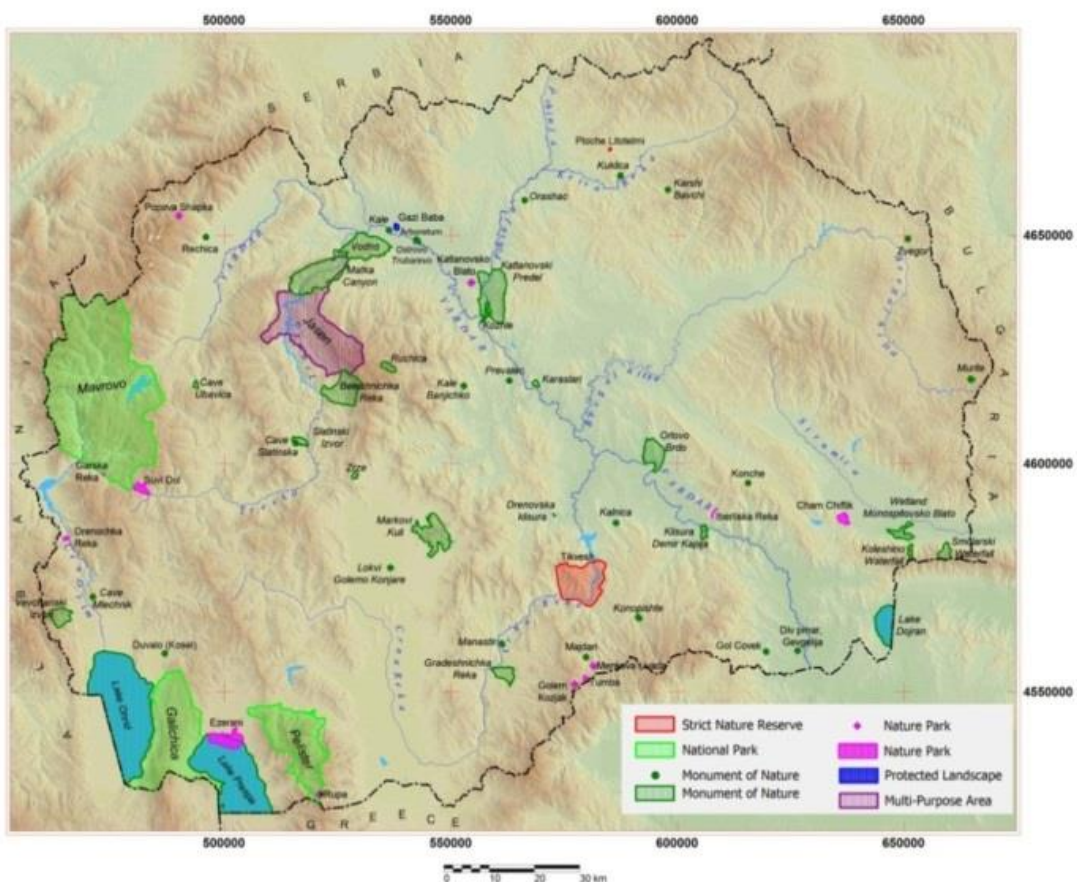
Категории на заштита според IUCN	Број на подрачја	Површина (ha)	% од територија на државата
Ia. Строг природен резерват	2	7 787	0,3
Ib. Подрачје на дивина	-	-	-
II. Национален парк	3	114 870	4,47
III. Споменик на природа	67	78 967,5	3,0
IV. Парк на природа	12	3 045	0,12
V. Заштитен предел	1	108	0,004
VI. Повеќенаменско подрачје	1	25 305	0,98
Вкупно	86	230 083	8,9

Извор: Национална стратегија за заштита на природата со Акционен План (2017-2027), (МЖСПП, 2018)

Во системот на заштитени подрачја моментално вклучени се 86 подрачја, кои зафаќаат површина од 230 083 ha или околу 8,9 % од територија на Република Северна Македонија (Табела 1). Националните паркови зафаќаат околу 4,47% од територијата на Република Северна Македонија, потоа следуваат спомениците на природата со 3,0%, додека сите други категории на заштитени подрачја зафаќаат околу 1,4% од територијата на државата.

Во земјата се воспоставени првите четири категории на заштитено подрачје (строг природен резерват, национален парк, споменик на природата и парк на природата) и има само едно повеќенаменско подрачје (Јасен), додека 1b категорија, односно Подрачје на дивината сè уште не е воспоставено.

Карта 1. Дистрибуција на заштитени подрачја (без поединечни стебла) на национално ниво

Извор: Национална стратегија за заштита на природата со Акционен План (2017-2027) (МЖСПП, 2018)

Во текот на годините има зголемување на бројот на заштитени подрачја од 67 во 1990 година на 86 подрачја во 2019 година, од кои најголем број 67 подрачја припаѓаат на категоријата споменик на природата, а потоа следи категоријата парк на природата со 12 подрачја.

График 1. Број на заштитени подрачја

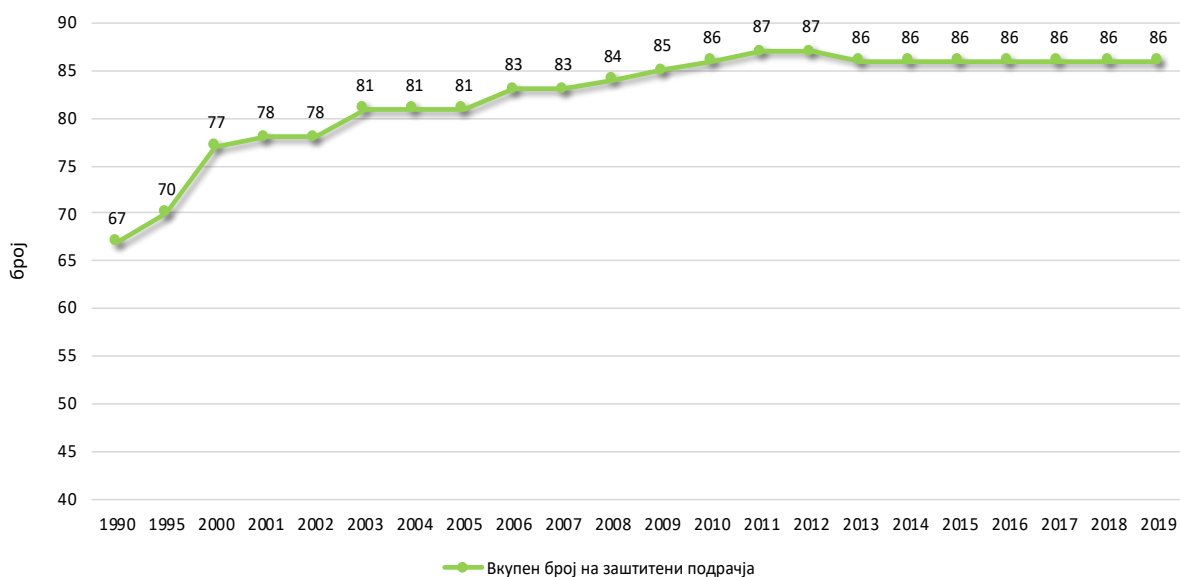

График 2. Вкупна површина на заштитени подрачја

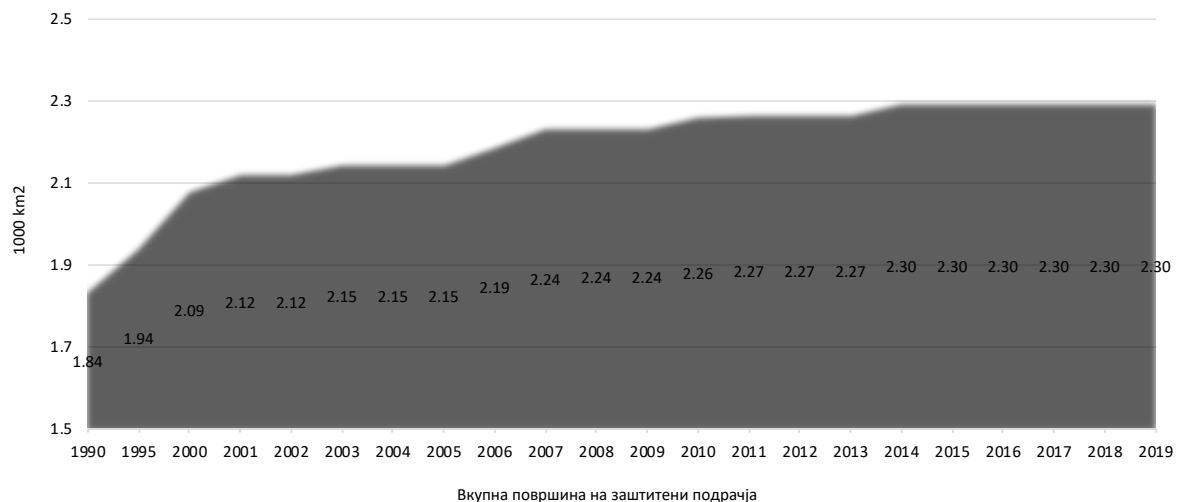

График 2 го покажува трендот на зголемување на вкупната површина на заштитените подрачја во км² во периодот од 1990 до 2019 година. Во периодот од 2014 до 2019 година не е регистрирана промена во трендот на вкупната површина на заштитените подрачја на национално ниво.

График 3. Површина на заштитени подрачја по категорија на заштита

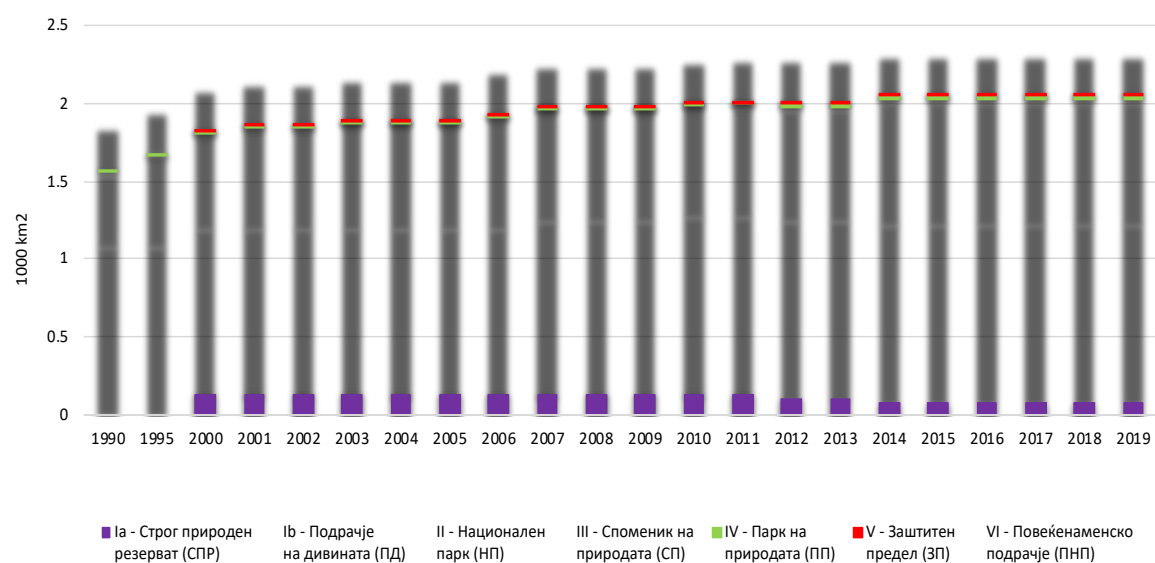
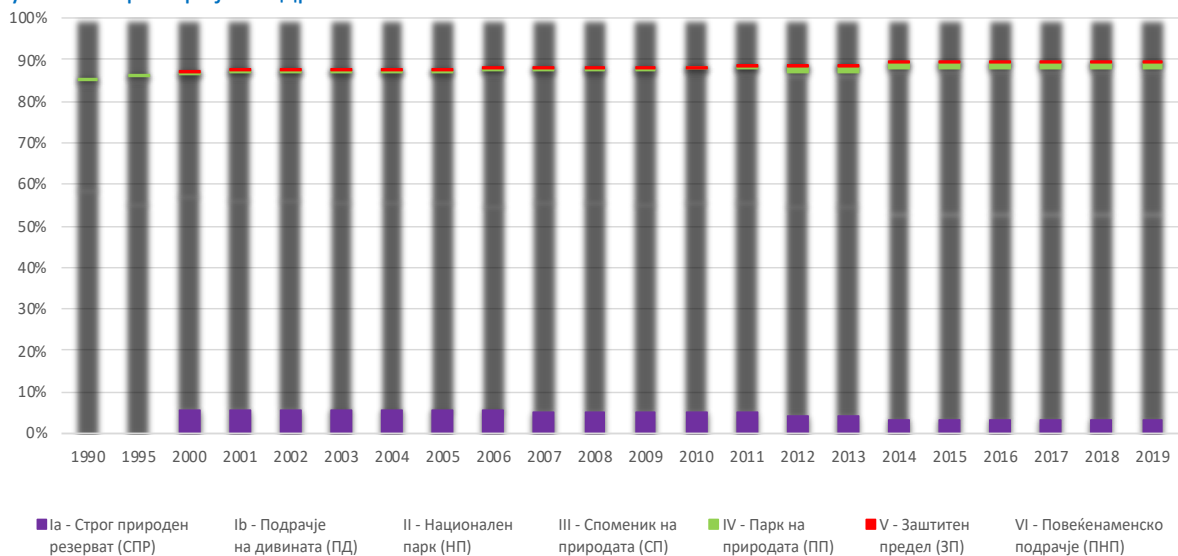

График 3 го покажува трендот на површината на заштитени подрачја по категорија на заштита во км² за период 1990-2019 година и може да се забележи дека најголема површина припаѓа на категоријата национален парк. Во периодот од 2014 до 2019 година исто така не е регистрирана промена во трендот на површината на заштитени подрачја по категорија на заштита.

График 4. Процентуална застапеност на поединечните категории заштитени подрачја од вкупната територија на државата

Опфат на податоци: excel

Извор на податоци: МЖСПП, Национални паркови, други субјекти за управување со заштитени подрачја

Од График 4 кој го покажува трендот на процентуална застапеност на поединечните категории заштитени подрачја од вкупната територија на државата и може да се забележи дека најголем удел има категоријата национален парк. Може да се констатира дека во периодот од 2014 до 2019 година кај истиот не е регистрирана промена.

Прогласување на заштитени подрачја на национално ниво претставува сложен и комплексен процес, кој бара вклучување на сите засегнати страни. Усогласувањето со различните засегнати страни, особено околу границите и зоните на заштитените подрачја, како и обезбедувањето на соодветен субјект за управување со заштитените подрачја што има соодветни финансиски и човечки ресурси се едни од главни предизвици што можат да го забават процесот на прогласување заштитени подрачја.

Поедноставување на постапката за прогласување на заштитени подрачја преку намалување на одредени барања од подзаконскиот акт-Правилник за содржината на студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје може да го забрза процесот на прогласување на заштитени подрачја и да овозможи позитивен тренд во зголемувањето на бројот на заштитените подрачја и нивната површина во однос на територијата на државата.

Иако бројот на заштитени подрачја и нивната вкупна површина од 2014 до 2019 година не е променета, Министерството за животна средина и просторно планирање континуирано води неколку постапки за прогласување на нови заштитени подрачја и повторно прогласување на заштитени подрачја со кои би се постигнал напредок во зголемувањето на бројот и површината на заштитени подрачја.

Потребно е да се обезбеди поголемо вклучување на заштитата на природата во другите сектори со цел да се направи прогрес и во зголемување на процентот на заштитени подрачја, но и обезбедување на почитување на законодавството за заштита на природа, а во таа смисла и за заштитените подрачја во другите сектори (шумарство, земјоделство, енергетика, економија, транспорт, туризам и др.). Особено потребно е да се зголеми едукацијата на национално, регионално и локално ниво за значењето што го имаат заштитените подрачја, како и бенефитите кои тие можат да ги пружат, особено во обезбедувањето на екосистемски услуги.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Постапката за валоризација и прогласување на различните категории на заштитени подрачја е пропишана со Законот за заштита на природата и дополнителни подзаконски акти.

Цели

Согласно Секторската студија за заштита на природното наследство, изготвена за потребите на Просторниот план на државата предвидено е зголемување на процентот на заштитени подрачја од сегашните 8.9% до 11,5% од територијата на државата до 2020.

Аичи глобалната цел 11 од Конвенцијата за заштита на биолошката разновидност која се однесува на заштитените подрачја е вградена во Акциониот План на Стратегијата за заштита на биолошката разновидност (во фаза на донесување) Согласно оваа цел предложено е да се зголеми површината на заштитени подрачја до 15%, да се обезбеди нивно функционално поврзување како еколошка мрежа и да се воспостави ефективно управување со заштитените подрачја во соработка со локалните заедници до 2023.

Обврска за известување

- Годишно до Европската агенција за животна средина
- Годишен извештај од обработени податоци за животна средина

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Земјоделство, Шумарство, Енергија, Транспорт, Туризам
Код на индикаторот	МК НИ 008	Временска покриеност	1990-2019
Име на индикаторот	Заштитени подрачја	Извор на податоци	Студии за валоризација/ревалоризација на заштитени подрачја, планови за управување со заштитени подрачја, база на податоци за Натура 2000 и Емералд мрежа, катастар на заштитени подрачја, закони за прогласување на заштитени подрачја, национални извештаи кон меѓународни конвенции (нацрт VI Национален извештај за Конвенција за биодиверзитет - CBD, извештаи за Рамсарска, Бернска, Бонска конвенција итн.), извештаи за Европска агенција за животна средина (ЕЕА), извештаи од проекти поврзани со заштитени подрачја и зачувување на природата, годишни извештаи за реализирани активности на Секторот за природа и др
Класификација по ДПСИР	P	Датум на последна верзија	12.06.2020
Тип	A	Подготвено/ ажурирано од:	М-р Влатко Трпески М-р Сашко Јорданов Едита Зекировиќ
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	v.trpeski@moepp.gov.mk s.jordanov@moepp.gov.mk e.zekjirovikj@moepp.gov.mk

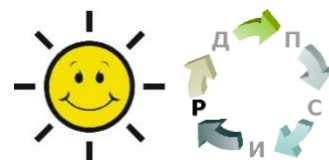
Поврзаност со други индикатори

МК НИ 008 Заштитени подрачја

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	IND-142/C, SEBI 007 - Nationally designated protected area
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	D1/63 - Total protected areas by IUCN categories
Каталог на индикатори за животна средина	120 - Nationally designated protected areas
SDG - Цели за одржлив развој	15 - 15.1.2 Proportion of important sites for terrestrial and freshwater biodiversity that are covered by protected areas, by ecosystem type
GGI - Индикатори за зелен раст	не
Кружна економија	не

МК – НИ 080

ВКУПНА ПОВРШИНА НА ИДЕНТИФИКУВАНИ ПОДРАЧЈА НА НАЦИОНАЛНО НИВО ЗА ИДНАТА МРЕЖА НАТУРА 2000

Дефиниција

Индикаторот ја покажува моменталната состојба на транспозиција и имплементација на Директивата за живеалишта (92/43 / ЕЕЗ) и Директивата за птици (79/409 / ЕЕЗ и 2009/147/ЕС) преку процентот на вкупна површина на идентификувани идни НАТУРА 2000 подрачја во земјата.

Единици

- Број на подрачја, ha, km² и %.

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков е прогресот во процесот на идентификацијата на потенцијални идни Натура 2000 подрачја преку имплементација на европското законодавство од областа на заштита на природа, поточно Директивата за живеалишта (92/43 / ЕЕЗ) и Директивата за птици (79/409/ЕЕЗ и 2009/147/ЕС) на национално ниво?

Клучна порака

Се очекува позитивен тренд на површината на идентификуваните потенцијални Натура 2000 подрачја и зголемување на бројот на изготвени стандарди податочни формулари (Standard Data Formular-SDF) за овие подрачја на национално ниво, преку имплементација на националното законодавство за заштита на природа и негова понатамошна хармонизација со Европското законодавство за заштита на природа.

Директивите на ЕУ за живеалишта и птици имаат за цел да ги зачуваат природните живеалишта и дивата фауна и флора во рамките на Европската Унија.

Воспоставувањето на Натура 2000 подрачја согласно Директивите на ЕУ е директен одговор на загриженоста за загубата на биолошката разновидност. Зголемувањето на површината на Натура 2000 подрачјата е вреден показател за залагање за зачувување на биолошката разновидност и намалување на нејзината загуба.

На национално ниво, процесот на идентификација на идни Натура 2000 подрачја започна во 2016 година и сеуште се одвива.

Согласно барањата на Директивите за живеалишта и птици во периодот 2016-2017 година, десет (10) подрачја беа идентификувани како потенцијални идни Натура 2000 подрачја во земјата.

Оценка

Со цел да ја заштити својата природа, Европската Унија (ЕУ) има воспоставено еколошка мрежа, наречена Натура 2000, која е најголемата координирана мрежа на заштитени подрачја во светот.

Таа опфаќа повеќе од 18% од копнената и приближно 6% од морската територија на ЕУ.

Целта на мрежата Натура 2000 е да се обезбеди долгорочен опстанок на највредните и загрозени видови и живеалишта во Европа, наведени во двата главни правни акти за заштита на природа на ЕУ, Директивата на ЕУ за птици и Директивата на ЕУ за живеалишта. Директивите на ЕУ за живеалишта и птици имаат за цел да ги зачуваат природните

живеалишта, дивата фауна, флора и дивите птици во рамките на ЕУ.

Натура 2000 мрежата вклучува два вида на подрачја: Посебни заштитени подрачја (Special protected areas-SPA), кои се воспоставуваат во согласност со ЕУ Директивата за птици и Посебни подрачја на зачувување (Special areas of conservation-SAC) во согласност со ЕУ Директивата за живеалишта.

Земјите кандидати за ЕУ изготвуваат листа на предложени области за Натура 2000 за да станат дел од оваа мрежа. Откако земјата станува членка на ЕУ, тие се предмет на одобрување од страна на Европската комисија и стануваат официјален дел на Натура 2000 мрежата. Национално заштитените подрачја, исто така може да бидат прогласени и како Натура 2000 подрачја, бидејќи во нив постојат живеалишта и видови кои исто така, се и од европско значење.

Член 52 од Законот за заштита на природата пропишува дека еколошки важно подрачје за Европската унија - Натура 2000 е подрачје кое е важно за зачувување на диви видови птици и други диви видови на растенија и животни и нивни живеалишта, како и видови на живеалишта кои се прогласени за загрозувани и / или заштитени на ниво на ЕУ.

Владата на Република Северна Македонија, по предлог на министерот кој раководи со државната управа надлежна за работите од областа на заштитата на природата, го утврдува предлогот на еколошките значајни подрачја за Европската унија - Натура 2000 и целите за зачувување, начинот на нивното управување на националната територија, мониторингот и други правила неопходни за нивна заштита во согласност со одредбите на овој закон.

Управувањето со еколошки значајните подрачја за Европската унија-Натура 2000 ќе обезбеди зачувување и подобрување на карактеристиките важни за зачувување на поволниот состојба на типот на живеалиштето или на дивите видови.

Националните цели, мерки и активности за идентификација на Натура 2000 се вклучени во Стратегијата за биолошка разновидност со акциониот план за период (2018-2023) и Националната стратегија за заштита на природата со Акционен план (2017-2027).

МЖСПП е надлежен државен орган за воспоставување, развој и имплементација на Натура 2000 мрежата на национално ниво и го води и координира целиот инвентар и селекција на подрачја за оваа еколошка мрежа.

МЖСПП треба да го подготви списокот на предложените подрачја за Натура 2000 во соработка со научни институции и експерти. Владата треба да го усвои списокот со подрачја за Натура 2000.

На национално ниво, процесот на идентификација на идни Натура 2000 подрачја започна во 2016 година и сеуште се одвива.

Во текот на 2019 година во рамки на ЕУ Твиниг проект со помош на меѓународни експерти беа ревидирани и дополнети формуларите (SDF) за две заштитени подрачја, Споменик на природа - Преспанско Езеро и Национален Парк Пелистер и беше изготвен нов SDF за островот Голем Град, кој административно припаѓа на Национален Парк Галичица. Површината на Островот Голем Град како идентификувано подрачје изнесува 20 ha.

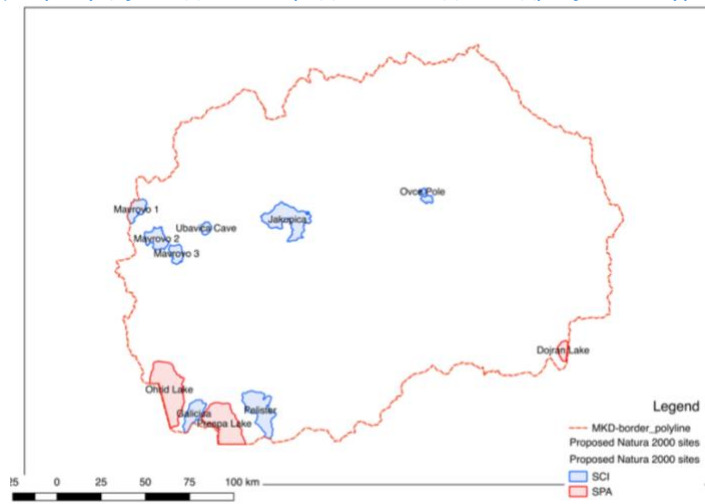
Од десетте идентификувани идни Натура 2000 подрачја, четири се предложени како потенцијални Посебни заштитени подрачја (SPA), согласно Директивата за птици, додека шест области беа предложени како Посебни подрачја за зачувување (SAC) согласно Директивата за живеалишта, со вкупна површина како што е подолу наведено :

- Дојранско Езеро (SPA) - 2692 ha
- Охридско Езеро (SPA) – 24 745 ha
- Преспанско Езеро (SPA) – 19 849 ha

- Остров Голем Град (SPA)-20 ha
- Маврово (SCI)- 14 813 ha
- Пелистер (SCI) – 14 853 ha
- Галичица (SCI) – 6883 ha
- Јакупица (SCI) – 16 143 ha
- Овче Поле (SCI) – 2582 ha
- Пештера Убавица (SCI)- 1806 ha

Вкупната површина на десетте (10) идентификувани идни Натура 2000 подрачја е 1043,86 км² или 104386 ha. Тие покриваат околу 4, 06 % од територијата на земјата.

Слика 1 - Дистрибуција на десетте предложени идни подрачја за Натура 2000 со подготвени СДФ

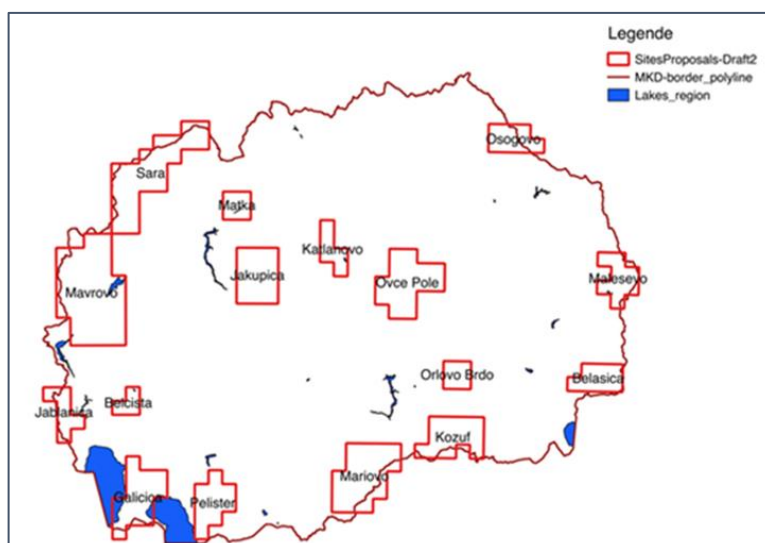
Извор: МЖСПП, 2017

За десетте предложени идни НАТУРА 2000 подрачја изготвени се 12 стандарди податочни формулари, со тоа што за идентификуваното подрачје Национален Парк Маврово изготвени се посебни 3 формулари: Маврово 1, Маврово 2 и Маврово 3.

Дополнително како подрачја со висок природен потенцијал беа идентификувани:

- Мариово
- Кожуф
- Шар Планина

Слика 2- Карта на идни идентификувани НАТУРА 2000 подрачја и подрачја со висок потенцијал

Извор: МЖСПП, 2017

Во 2018 и 2019 година, МЖСПП во соработка со национални експерти од областа на биологијата, екологијата и шумарството, по собраните податоци од целокупната литература и теренските истражувања извршени во рамките на Источниот плански регион, идентификуваше пет потенцијални области на Натура 2000 (Овче Поле, Долна Брегалница, Плачковица, Осоговски Планини и Малешевските Планини). Продолжуваат активности за подготовка на СДФ за Натура 2000 и разграничување на три потенцијални области на Натура 2000 (Овче Поле, Долна Брегалница и Малешевски Планини). Во согласност со тоа се очекува да се зголеми површината на идентификуваните идни Натура 2000 подрачја.

Предложените подрачја за Натура 2000 не се законска обврска се до пристапувањето на земјата во ЕУ, а во иднина потребни се континуирани теренски истражувања за идентификација на живеалишта, растенија, животни и птици од значење за ЕУ.

Процесот на идентификација на потенцијалните подрачја за Натура 2000 бара вклучување на сите релевантни институционални капацитети (државни органи, научни институции, индивидуални експерти за живеалишта и за различни таксономски групи на растенија и животни и птици, невладини организации, итн.).

За да се обезбеди позитивен тренд на овој индикатор на национално ниво, потребно е да се забрза процесот на идентификацијата на живеалиштата, растителните и животинските видови и птиците согласно барањата на ЕУ Директивите за хабитати и птици.

Исто така, потребно е постојано ажурирање на нацрт националната референтна листа на живеалишта од Анекс I од Директивата за живеалишта, нацрт листата на видови на растенија и животни, наведени во Анекс II од Директивата за живеалишта за секој од двата биогеографски региони (континентален и алпски) и ажурирање на нацрт списокот на видови птици од Анекс I од Директивата за птици.

Во насока на поефективна идентификација и понатамошно воспоставување на НАТУРА 2000 потребно е изготвување на каталог на живеалишта од европско значење.

Табела 1: Идентификувани НАТУРА 2000 подрачја со површини во km² во период од 2016-2019 година

Идентификувани НАТУРА 2000 подрачја на територијата на МК	2016	2017	2018	2019
Дојранско Езеро (SPA)	26.92	26.92	26.92	26.92
Охридско Езеро (SPA)	247.45	247.45	247.45	247.45
Преспанско Езеро (SPA)	198.49	198.49	198.49	198.49
Маврово (SCI)	148.13	148.13	148.13	148.13
Пелистер (SCI)	148.53	148.53	148.53	148.53
Галичица (SCI)	68.83	68.83	68.83	68.83
Јакупица (SCI)	161.43	161.43	161.43	161.43
Овче Поле (SCI)	25.82	25.82	25.82	25.82
Пештера Убавица (SCI)	18.06	18.06	18.06	18.06
Остров Голем Град (SPA)				0.2
Вкупна површина (km²)				1043.86

Опфат на податоци: [excel](#)

Извор на податоци: Министерство за животна средина и просторно планирање

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Определување на вкупната површина на идни идентификувани НАТУРА 2000 подрачја согласно барањата од Директивата за живеалишта и Директивата за птици се базира на прибирање на податоци од спроведени активности за идентификација на нови подрачја од различни извори и субјекти кои работат на тоа поле.

Индикаторот треба да се следи во период од една година.

Цели

Целта на следењето на овој индикатор е да се прикаже напредокот во процесот на хармонизација на националното законодавство и европското законодавство во областа на заштита на природа преку имплементација на одредбите од двете директиви и идентификација на подрачја кои ќе бидат дел од европската мрежа НАТУРА 2000.

Обврска за известување

- За предложените подрачја непостои законска обврска за известување кон европската комисија и европската агенција за животна средина се до пристапот на земјата во ЕУ.
- Годишен извештај од обработени податоци за животна средина

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Земјоделство, Шумарство
Код на индикаторот	МК НИ 080	Временска покриеност	2016-2019
Име на индикаторот	Вкупна површина на идентификувани подрачја на национално ниво за идната НАТУРА 2000 мрежа	Извор на податоци	База на податоци за Natura 2000, база на податоци Emerald Network, план за имплементација на директиви за живеалишта и птици, план за идни теренски истражувања, долгорочен план за обука за спроведување на ЕУ Директивите за живеалишта и птици, Студија за развој на ГИС за заштитени природни области во согласност со барањата на Натура 2000, дигитални ГИС карти за предложените девет области како потенцијални подрачја за Натура 2000, Corine Land Cover 2012, дигитална мапа со граници на земјата, дигитална мапа со граници на заштитени подрачја, дигитална мапа на езерата, дигиталната мапа на населби, дигиталната мапа на биогеографските региони на ЕУ, дигиталната карта на подрачјата на Натура 2000 во Грција и Бугарија, Национален нацрт-список на живеалишта во Анекс I од Директивата за живеалишта, Национален нацрт-список на

			<p>видови на растенија и животни наведени во Анекс II од Директивата за живеалишта за секој од двата биогеографски региони (континентален и алпски), нацрт списокот на видови птици од Анекс I од Директивата за птици, мапи за дистрибуција на живеалишта и диви видови и птици на ЕУ, студии за валоризација и нацрт-планови за управување со дел од Натура 2000 за Пелистер и за СП Преспанско Езеро - како потенцијални места на Натура 2000, Предлог протоколи за набудување на 20 живеалишта, 20 растенија и животински видови и 20 птици со проценка на статусот на зачувување во согласност со Директивите на ЕУ за живеалишта и птици, Национална веб-страница за Национална Црвена листа за сите 46 видови од херпетофауната (водоземци и влекачи) и за 14 васкуларни растенија со утврден национален статус на заштита и национален и меѓународен режим на заштита, извештаи како обврска од меѓународни конвенции, како што се нацрт VI Национален извештај за ЦБД,), потоа извештаи од Рамсар, Берн, УНЕСКО, итн.), извештаи за ЕЕА, извештаи од проекти поврзани со Натура 2000 и зачувување на природата, Годишни извештаи за реализирани активности на Секторот за природа и др.</p>
Класификација по ДПСИР	Р	Датум на последна верзија	01.07.2020
Тип	Д	Подготвено/ ажурирано од:	М-р Влатко Трпески М-р Сашко Јорданов Едита Зеќировиќ
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	v.trpeski@moepp.gov.mk s.jordanov@moepp.gov.mk e.zekjirovikj@moepp.gov.mk

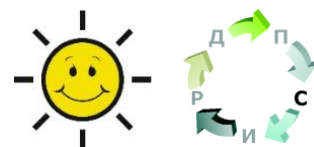
Поврзаност со други индикатори

МК НИ 080

Вкупна
површина на
подрачја
идентификувани
за НАТУРА 2000
подрачја

EEA - Европска агенција за животна средина	SEBI 008-Sites designated under the EU Habitat and Bird Directive
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	D1/63 - Total protected areas by IUCN categories
Каталог на индикатори за животна средина	123 - Surface of terrestrial sites designated under NATURA 2000 124 - Sites designated under the EU Habitats and Birds Directives
SDG - Цели за одржлив развој	15 - 15.1.2 Proportion of important sites for terrestrial and freshwater biodiversity that are covered by protected areas, by ecosystem type
GGI - Индикатори за зелен раст	не
Кружна економија	не

Дефиниција

Индикаторот покажува колку видови слатководни риби живеат во реките и езерата во Република Северна Македонија и кои видови се застапени во рибниците и се предмет на аквакултурно производство.

Индикаторот во моментот ја прикажува состојбата со:

- уловот на два економски важни видови риба во риболовните води;
- вкупниот улов на останатите видови риби во риболовните води;
- вкупното аквакултурно производство на риба во рибниците.

Единици

Број на видови риби, килограми (тони) уловена риба.

Клучно прашање за политиката

Колку е одржлив уловот на риба во РМ?

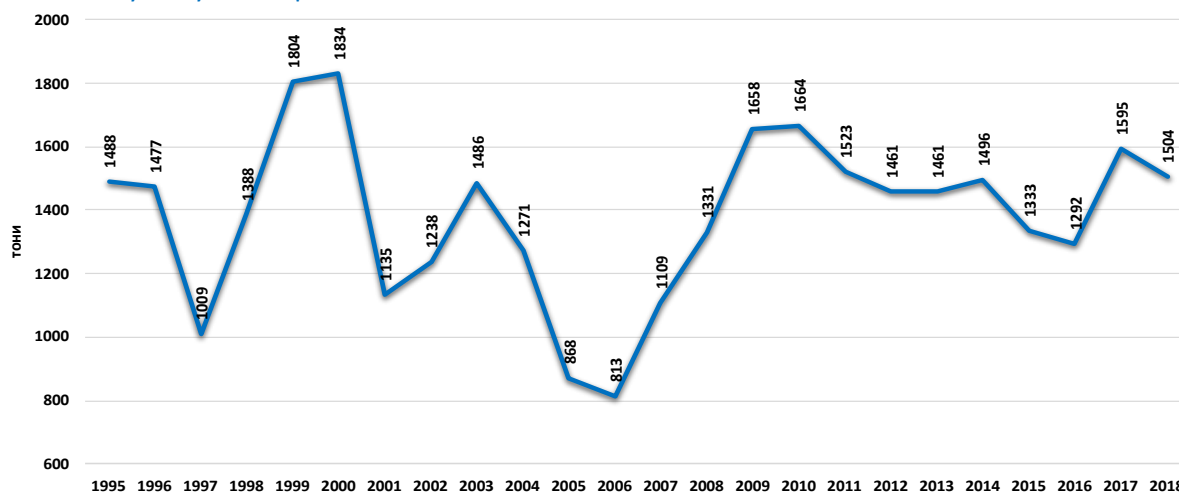
Клучна порака

Во Република Северна Македонија просечно се уловува 1.385 тони различни видови риба. Вкупниот улов на риба има периодичен тренд на намалување и зголемување, од 2003 до 2006 година, уловот се намалува затоа што одделни риболовни претпријатија, деловни субјекти и концесионери ја имаат изгубено дозволата за риболовни дејства во одделните водни басени, а и голем број на риболовни спортски друштва се деактивирани.

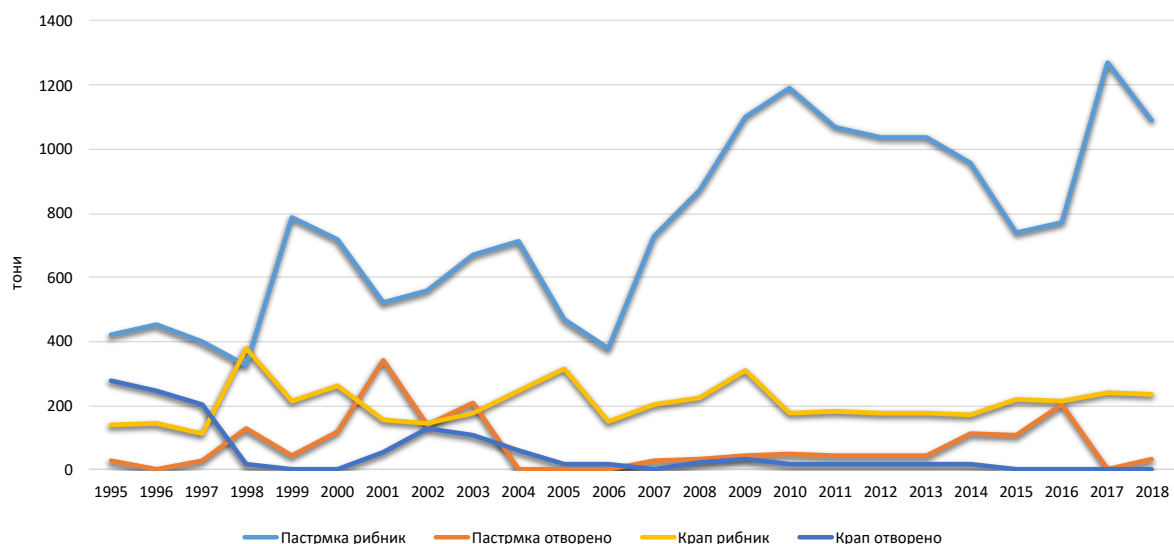
Најголем улов на риба имало во 2000 година од 1834 тони, а најмал во 2006 година од 813 тони. Крапот е водечки вид во низинските води со улов во 2018 година од 241 тони, а пастрмката во висинските води, со улов во 2018 година од 1121 тони. Во вкупниот улов на риба во 2018 година најголем удел има пастрмката со 74,53%, потоа крапот со 16,02%, други риби со 8,18% и најмал удел има сомот со 1,26%.

За да се постигне зацртаната цел за 2020 година потребно е зголемување на производството на рибниот фонд особено во рибниците.

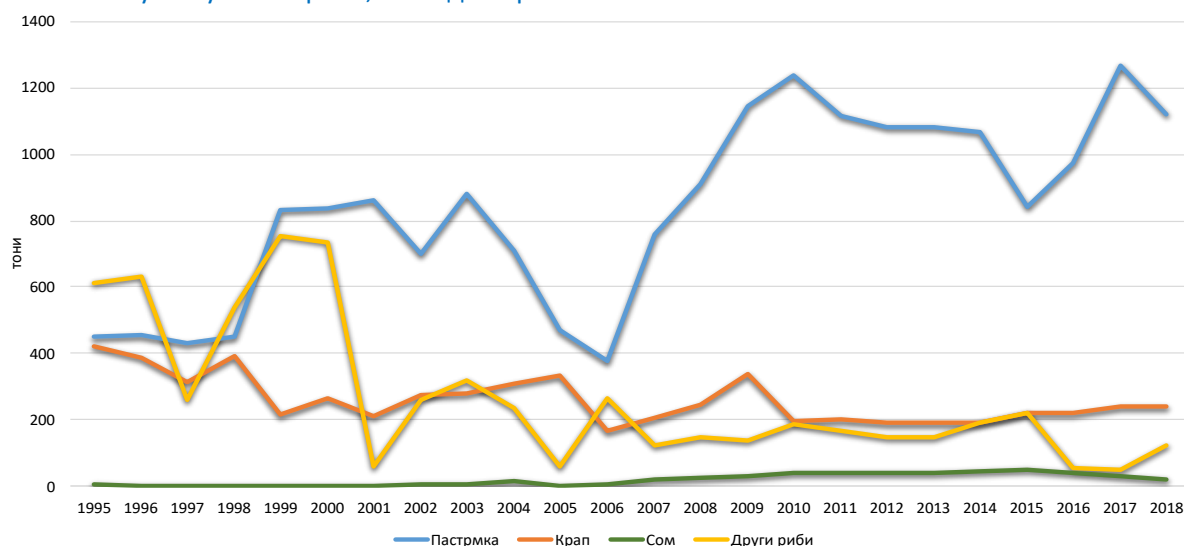
Слика 1. Вкупен улов на риба

Слика 2. Улов на главните видови риба

Слика 3. Вкупен улов на риба, по видови риба

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: Државен завод за статистика

Оценка

Во разгледуваниот период, за вкупен улов на риба (производство на конзумна риба и улов од спортските рибари), во Република Северна Македонија просечно се уловува 1.385 тони различни видови риба. Во периодот од 1995 до 2003 година, вкупниот улов на риба има периодичен тренд на намалување и зголемување, од 2003 до 2006 година, уловот се намалува затоа што одделни риболовни претпријатија, деловни субјекти и концесионери ја имаат изгубено дозволата за риболовни дејства во одделните водни басени, а и голем број на риболовни спортски друштва се деактивирани.

Во периодот од 2006 до 2010 има тренд на покачување во вкупниот улов на риба од 104,6% во однос на 2006 година, односно, од 813 се покачил на 1664 тони риба. Потоа во периодот од 2011 до 2016 година има повторно пад на уловот на риба во однос на 2010 година за 22,39%. Во 2017 година има пораст на вкупниот улов на риба во однос на 2016 година за 23,45%, за повторен пад од 5,77% во 2018 во однос на 2017 година.

Од Слика 3 се гледа дека во вкупниот улов, крапот е водечки вид во низинските води со улов во 2018 година од 241 тони, а пастрмката во висинските води, со улов во 2018 година од 1121 тони. Во вкупниот улов на риба во 2018 година најголем удел има пастрмката со 74,53%, потоа крапот со 16,02%, други риби со 8,18% и најмал удел има сомот со 1,26%.

Рибарењето и искористувањето на рибниот фонд во рибниците и вештачките акумулации во Република Северна Македонија е под постојан надзор, со постојана грижа за рибниот фонд и со константно порибување со економски важни видови риба. На тој начин се овозможува одржлив развој и искористување на рибите како важен економски ресурс, а, исто така, и за спортски риболов. Искористувањето на рибниот фонд од природните езера веќе подолг временски период наидува на константни проблеми и тоа од аспект на прекумерен и неконтролиран улов на риба од тие водни екосистеми. Со овие активности посебно се загрозени ендемични видови риби, како, на пример, охридската пастрмка (*Salmo letnica* Kar.), но и други ендемити кои се застапени со мали популации во поедини водни екосистеми.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Како извор на податоци за карактеристиките на рибниот фонд во Република Македонија ќе бидат користени податоците од Државниот завод за статистика и нивните методи за обработка на податоци.

- Методолошка Несигурност

Несигурноста произлегува од претпоставените нецелосни податоци за улов на риба во реките и езерата. Исто така, несигурноста се зголемува поради многу малиот број литературни податоци за генетската структура на рибните популации во природните водени екосистеми.

Цели

Вкупното рибно производство во Република Северна Македонија до 2020 година се предвидува да порасне на 2.300 тони. Притоа, главната маса на порастот ќе ја чинат пастрмските риби (1.435 тони или 62% од вкупниот улов) и тоа претежно од рибниците.¹

Обврска за известување

- FAO – Fisheries and Aquaculture Department
- Годишен извештај од обработени податоци за животна средина

Мета-податоци

Тема	Природа	Поврзаност со други теми/сектори	Вода, Рибарство, Климатски промени
Код на индикаторот	МК НИ 041	Временска покриеност	1990-2018
Име на индикаторот	Карактеристики на рибниот фонд	Извор на податоци	Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	С	Датум на последна верзија	06.06.2020
Тип	А	Подготвено/ажурирано од:	Катерина Николовска
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk

¹ Просторен план на Република Македонија

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 041 Карактеристики на рибниот фонд

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	IND-25, MAR 008 Aquaculture production
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	нема еквивалент
Каталог на индикатори за животна средина	93 - Aquaculture production
SDG - Цели за одржлив развој	нема еквивалент
GGI - Индикатори за зелен раст	не
Кружна економија	не

ПРИРОДА	
ЗАКОНИ	
Закон за заштита на природата	„Службен весник на РМ“ бр. бр.67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/1, 63/16 и 113/18
Закон за животната средина	„Службен весник на РМ“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16
Закон за водите	„Службен весник на РМ“ бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15, 52/16
Закон за шумите	„Службен весник на РМ“ бр. 64/09, 24/11, 53/11, 25/13, 79/13, 147/13, 43/14, 160/14, 33/15, 44/15, 147/15, 7/16, 39/16
Закон за ловството	Службен весник на РМ“ бр. 26/09, 82/09, 136/11, 1/12, 69/13, 164/13, 187/13, 33/15, 147/15, 193/15
Закон за пасиштата	Службен весник на РМ“ бр. 3/98, 101/00, 89/08, 105/09, 42/10, 116/10, 164/13, 193/15, 215/15
Закон за рибарство и аквакултура	Службен весник на РМ“ бр. 7/08, 67/10, 47/11, 53/11, 95/12, 164/13, 116/14, 154/15, 193/15, 39/16
Закон за заштита и благосостојба на животните	„Службен весник на РМ“ бр. 149/14, 149/15, 53/16
Закон за прогласување на Смоларски Водопад за споменик на природата	(„Службен весник на РМ“ бр. 35/06),
Закон за прогласување на локалитетот Маркови Кули за споменик на природата	(„Службен весник на РМ“ бр. 49/06),
Закон за прогласување на дел од планината Пелистер за национален парк	(„Службен весник на РМ“ бр. 150/07);
Закон за прогласување на локалитетот Куклица за споменик на природата);	(„Службен весник на РМ“ бр. 103/08
Закон за прогласување на локалитетот Локви-Големо Коњари за споменик на природата	(„Службен весник на РМ“ бр. 124/10);
Закон за прогласување на локалитетот Плоче Литотелми за строг природен резерват	(„Службен весник на РМ“ бр. 145/10);
Закон за прогласување на дел од планината Галичица за национален парк);	(„Службен весник на РМ“ бр. 171/10
Закон за прогласување на Пештера Слатински Извор за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 23/11);
Закон за прогласување на Преспанското Езеро за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 51/11, 79/13);
Закон за прогласување на Дојранско Езеро за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 51/11);
Закон за прогласување на локалитетот Езерани на Преспанското Езеро за парк на природата)	(„Службен весник на РМ “ бр. 24/12
Закон за прогласување на Вевчански Извори за споменик на природата	(„Службен весник на РМ “ бр. 39/12).
ПОДЗАКОНСКИ АКТИ	
Листа на засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови	“Службен весник на РМ“ бр. 15/2012
Листи за утврдување на строго заштитени и заштитени диви видови	“Службен весник на РМ“ бр. 139/2011
Правилник за издавање дозвола за спроведување на научно истражување во природата	“Службен весник на РМ“ бр. 101/2009
Правилник за евиденција за заштита на природата	“Службен весник на РМ“ бр. 102/2012
Правилник за содржината на Студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје	“Службен весник на РМ“ бр. 26/2012

Правилник за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата	“Службен весник на РМ“ бр. 26/2012
Правилник за содржината на Студијата за валоризација или ревалоризација на заштитено подрачје	“Службен весник на РМ“ бр. 26/2012
Правилник за издавање дозвола за собирање на засеганти и заштитени видови растенија, габи и животни и нивни делови	“Службен весник на РМ“ бр. 102/2009
Правилник за формата и содржината на образецот за барањето, дозволата и сертификатот за промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи, животни и нивни делови, како и потребната документација која се приложува кон барањето	“Службен весник на РМ бр. 134/2010
Уредба за начинот и постапката за издавање на дозволата односно сертификатот, како и за видот на дозволата односно сертификатот и определување на граничните премини преку кои може да се врши прометот со засегнати и заштитени диви видови растенија, животни и нивни делови	“Службен весник на РМ“ бр. 135/2010
Уредба за начинот на постапување при промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи животни и нивни делови од страна на царинските органи, другите надлежни органи и служби на граничните премини, и научните и стручните установи, како и на овластени депозитари на конфискуваните примероци при недозволен промет	“Службен весник на РМ“ бр. 177/2011
Правилник за формата и содржината на барањето заради неиздавање на дозвола за промет или сертификат за увоз и/или извоз и/или транзит и/или повторен извоз односно заради недонесување на решение за одбивање на барањето за издавање на дозвола за промет или сертификат за увоз и/или извоз и/или транзит и/или повторен извоз	“Службен весник на РМ“ бр. 31/2012
СТРАТЕГИИ И ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ	
Стратегија за биолошка разновидност со акционен план (2018-2023)	
Стратегија за заштита на природата со акционен план (2017-2027)	
Просторен План на државата (2004)	
РЕШЕНИЈА	
Решение за прогласување на Пештера Дона Дука за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 182/2011
Решение за прогласување на Платан Мородвис за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 65/2016
Решение за прогласување на Платан-Чинар Охрид за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Црна дудинка-Лесново за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Даб- Бели за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Карактеристичен геолошки профил-Звегор за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 205/2019
Решение за прогласување на Киселичка Пештера за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 174/2019
Решение за прогласување на Палеонтолошки локалитет „Стамер за природна реткост	“Службен весник на РМ“ бр. 217/2019